

หนังสือประมวลบทความในการประชุมวิชาการ (Proceedings)

การประชุมวิชาการสาขานิติศาสตร์ ระดับชาติ ครั้งที่ 1

หัวข้อ “ระบบกฎหมายไทย : ปฏิรูป / เปลี่ยนผ่าน / ปฏิสังขรณ์”

วันที่ 8 มิถุนายน 2561 ณ โรงแรม แคนทารี ฮิลล์ เชียงใหม่

จัดโดย คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

หนังสือประมวลบทความ ในการประชุมวิชาการ (Proceedings)

การประชุมวิชาการสาขานิติศาสตร์ระดับชาติ ครั้งที่ 1

หัวข้อ

"ระบบกฎหมายไทย : ปกป้อง / เปลี่ยนผ่าน / ปฏิสังขรณ์"

วันที่ 8 มิถุนายน 2561 ณ โรงแรมแคนทารี ฮิลล์ จังหวัดเชียงใหม่

จัดโดย คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ความนำ

“ความจริงในกฎหมาย กฎหมายในความจริง”

คำบรรยายเปิดงานเนื่องในการประชุมวิชาการ สาขาวิชานิติศาสตร์ระดับชาติ ครั้งที่ 1
วันที่ 8 มิถุนายน พ.ศ. 2561 ณ โรงแรมแคนทารีฮิลล์ เชียงใหม่

เคยมีนักศึกษาหญิงคนหนึ่งบอกกับผมว่าเธอถูกข่มขืน และมีคำถามว่าควรจะทำอย่างไรต่อไปดีนักเรียน

กฎหมายโดยทั่วไปก็คงเข้าใจกันว่าการล่วงละเมิดทางเพศเป็นความผิดอาญาประเภทหนึ่ง ผู้เสียหายสามารถแจ้งความกับเจ้าหน้าที่ตำรวจเพื่อให้ดำเนินการทางกฎหมายต่อผู้ถูกกล่าวหาต่อไป แต่ผลของการใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือเพื่อปกป้องสิทธิของตนเองจะเป็นอย่างไร เป็นเรื่องยากจะคาดเดา อาจมีการตกลงระหว่างคู่กรณีในการยุติคดี หรือหากพยานหลักฐานไม่ปรากฏอย่างชัดเจน ก็อาจทำให้ผู้เสียหายลังเลในการเดินหน้าต่อ

หลังจากคุยกัน เธอก็ได้ให้รายละเอียดมากขึ้นว่าคนที่เธอกล่าวหาคือแฟนของเธอเอง เหตุเกิดภายหลังจากที่เธอกับเขากลับจากไปเที่ยวสถานบันเทิงด้วยกันในยามค่ำคืน และกลับไปเอารถที่จอดไว้ที่บ้านของฝ่ายชาย เธอบอกว่าฝ่ายชายได้ใช้กำลังล่วงละเมิดทางเพศในที่นั้น เธอไม่ปฏิเสธว่าได้ดื่มเหล้าไปหลายแก้วเหมือนกัน

จะให้ความเห็นกับกรณีดังกล่าวนี้อย่างไร

แม้ว่าการข่มขืนจะเป็นความผิดอย่างชัดเจน แต่ก็ไม่ได้หมายความว่า “ความจริงของกฎหมาย” จะสามารถบังเกิดขึ้นในโลกของความเป็นจริง มีเงื่อนไข ปัจจัยแวดล้อม ข้อจำกัด แรงกดดัน ที่สามารถทำให้ “กฎหมายในความจริง” มีความแตกต่างออกไปจากอุดมคติของกฎหมายอย่างสำคัญ

ในกรณีของนักศึกษาหญิงคนนี้ หากเธอตัดสินใจจะใช้กระบวนการทางกฎหมายเป็นเครื่องมือ มีอะไรที่เธอจะต้องเผชิญบ้าง ลองนึกถึงบุคคลรอบข้าง ไม่ว่าจะเป็นเพื่อน พ่อแม่ จะมีความเข้าใจและทำอย่างไรต่อเรื่องที่เกิดขึ้น หากขยับไปถึงเจ้าหน้าที่ตำรวจ เจ้าหน้าที่ตำรวจซึ่งต้องสอบสวนถึงรายละเอียดต่างๆ เหล่านี้ จะมีความเห็นว่าเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นเป็นการข่มขืน หรือเป็นเพียงการทะเลาะเบาะแว้งระหว่างชายหญิงที่เป็นแฟนกันอีกครั้งหนึ่ง

ยิ่งหากไปถึงกระบวนการตัดสินในชั้นศาล ถ้าข้อเท็จจริงมีเพียงเท่าที่กล่าวมา ผู้ที่ทำหน้าที่ตัดสินจะมีความเห็นไปในทิศทางอย่างไร สำหรับผู้ที่คุ้นเคยกับคำพิพากษาในคดีข่มขืนคงจะตระหนักดีว่าการเป็นคู่รัก หรือเคยเป็นคู่รัก เป็นองค์ประกอบสำคัญประการหนึ่งที่จะทำให้ผู้ตัดสินอธิบายว่าเพศสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นเป็นเรื่องของความสมัครใจมากกว่าการข่มขืน

ปรากฏการณ์ของกฎหมายและความจริงที่อยู่ใกล้กัน

ตัวอย่างแรก ขณะที่ความรู้ทางกฎหมายให้คำอธิบายต่อสิ่งที่ถูก/ผิด กระทำ/ห้ามกระทำ และเมื่อใดที่มีการฝ่าฝืนต่อกฎหมายขึ้น กฎหมายก็จะเป็นเครื่องมือที่ถูกนำมาบังคับใช้ หากต้องการให้มีการลงโทษต่อผู้กระทำความผิดหรือการเยียวยาต่อบุคคลที่ได้รับ ความเสียหาย แต่การบังคับใช้กฎหมายเหล่านี้เป็นเรื่องที่สามารถเกิดขึ้นได้ไม่น้อยเพียงใด

David M. Engel ได้ชี้ให้เห็นในงานเรื่อง “ความลึกลับของสังคมชู้ฟ้อง” The Myth of the Litigious Society: Why We Don't Sue ว่าเพราะเหตุใดเหยื่อของการละเมิดจำนวนมากจึงไม่ได้รับการเยียวยาจากผู้ก่อเหตุ โดยแสดงให้เห็นว่ามีเงื่อนไขเป็นจำนวนมาก เช่น ในกรณีที่ได้รับอุบัติเหตุอย่างรุนแรง บางคนอาจต้องเข้ารับการรักษารักษาอย่างต่อเนื่อง รวมถึงการจอดจ้อกับการมีชีวิตรอดต่อไปหรือไม่ มากกว่าที่จะคิดถึงการฟ้องร้องเรียกค่าเสียหาย ซึ่งเป็นสิ่งที่ต้องใช้เวลา สมาธิ และความมุ่งมั่นของผู้เสียหายเป็นอย่างมาก

งานของ David M. Engel มีความน่าสนใจเป็นอย่างมาก เพราะเป็นการศึกษาในสังคมอเมริกา ซึ่งมักเข้าใจกันว่าเป็นสังคมที่มักใช้การฟ้องคดีเป็นเครื่องมือของเอกชนกันอย่างแพร่หลาย แต่งานของเขากลับชี้ให้เห็นในด้านที่ต่างออกไปอย่างมีนัยสำคัญ (David M. Engel. The Myth of the Litigious Society: Why We Don't Sue. Chicago: University of Chicago Press, 2016)

ตัวอย่างที่สอง ในกรณีนี้แม้จะมีการพยายามใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือเกิดขึ้น แต่ก็พบว่าโลกของกฎหมายในความเป็นจริงไม่ได้ดำเนินไปในแบบที่เข้าใจกันมาแต่อย่างใด

ศาลแรงงานคือหนึ่งในกลไกของกระบวนการยุติธรรมเพื่อแก้ไขความขัดแย้งระหว่างลูกจ้างและนายจ้าง ด้วยการเห็นว่าหากใช้กระบวนการศาลตามปกติอาจเป็นอุปสรรคต่อการเรียกร้องสิทธิของลูกจ้าง อันเนื่องมาจากเงื่อนไขทางฝ่ายลูกจ้างซึ่งมีข้อจำกัดเป็นอย่างมากเมื่อเทียบกับอีกฝ่าย สโลแกนของศาลแรงงานที่ปรากฏให้เห็นเป็นที่รับรู้กันอย่างกว้างขวางสะท้อนความเข้าใจนี้ได้เป็นอย่างดี “สะดวก ประหยัด รวดเร็ว เสมอภาคและเป็นธรรม” แต่สิ่งเหล่านี้ได้ปรากฏในความเป็นจริงมาน้อยเพียงใด

สมบุญ ศรีคำดอกแค แรงงานในโรงงานทอผ้าที่ต้องประสบกับโรคฝุ่นฝ้าย ซึ่งถูกวินิจฉัยว่าเป็นผลมาจากการทำงานและทำให้ปอดสูญเสียการทำงานไป 60 เปอร์เซ็นต์ ได้ใช้กระบวนการทางศาลแรงงานร่วมกับเพื่อนแรงงานในการเรียกร้องค่าเสียหายจากนายจ้างเมื่อ พ.ศ. 2538 ศาลแรงงานใช้เวลาพิจารณา 9 ปี ตัดสินให้นายจ้างต้องจ่ายค่าสินไหมทดแทนแก่กลุ่มลูกจ้าง ทางด้านนายจ้างอุทธรณ์คำพิพากษาของศาลชั้นต้น เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2549 ศาลฎีกาให้ยกคำพิพากษาของศาลแรงงานกลางเนื่องจากเห็นว่ายังฟังข้อเท็จจริงไม่เพียงพอ

ต่อมาในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2550 ศาลแรงงานกลางอ่านคำพิพากษาใหม่จากการสืบข้อเท็จจริงเพิ่มเติม แม้ตัดสินให้ด้านลูกจ้างชนะคดี แต่นายจ้างก็ต่อสู้จนถึงศาลฎีกา ซึ่งก็ได้มีคำตัดสินออกมาใน พ.ศ. 2553 โดยฝ่ายลูกจ้างได้ค่าสินไหมทดแทนเหลือตั้งแต่รายละเอียด 60,000 ถึง 110,000 บาท

สมบุญและเพื่อนแรงงานใช้เวลาต่อสู้เป็นระยะเวลาถึง 15 ปี ในการเรียกร้องค่าเสียหายเพื่อทดแทนปอดที่หายไปกว่า 60 เปอร์เซ็นต์ ย้อนนำมาซึ่งคำถามต่อ “สะดวก ประหยัด รวดเร็ว เสมอภาคและเป็นธรรม” ที่มักเป็นสโลแกนของศาลแรงงานอย่างแน่นอน

ตัวอย่างที่สาม ในหลายครั้งที่เกิดเหตุชวนสะเทือนใจในหลากหลายรูปแบบ สังคมไทยก็มักจะเผชิญกับประเด็นดังกล่าวด้วยการเรียกร้องให้มีการใช้โทษประหารกับผู้ก่อเหตุ แน่ใจว่าระบบกฎหมายของไทยยังคงยอมรับให้มีการใช้โทษประหารดำรงอยู่ในประมวลกฎหมายอาญา แต่โทษประหารได้ถูกใช้บังคับมาน้อยเพียงใด

จากสถิติของกรมราชทัณฑ์ นับตั้งแต่ พ.ศ. 2552-2560 มีนักโทษรอประหารอยู่เป็นจำนวนไม่น้อย (จนถึงเดือนเมษายน พ.ศ. 2560 มีนักโทษรอประหารอยู่จำนวน 447 คน) แต่ก็ไม่มีกรณีประหารชีวิตเกิดขึ้นแต่อย่างใด การไม่มีนักโทษประหารในความเป็นจริงตลอด 10 ปี ทำให้ไทยถูกจัดอยู่ในกลุ่มของประเทศที่มีโทษประหารแต่ไม่มีการบังคับใช้ ใดๆ เป็นสาเหตุให้ไม่มีการประหารนักโทษเกิดขึ้นในความเป็นจริงมาอย่างยาวนานตลอดทศวรรษ (และคาดหมายได้ว่า จะทอดยาวออกไปอย่างน้อยอีกหนึ่งถึงสองปี) นับว่าเป็นประเด็นที่น่าสนใจไม่น้อย

ตัวอย่างที่กล่าวมาข้างต้น คงเป็นสิ่งที่พอจะยืนยันได้หรือไม่ว่า กฎหมายในโลกของความเป็นจริงมีความ สลับซับซ้อน และมีความหมายที่ต่างไปจากความจริงในกฎหมายไม่น้อย

มองหากฎหมายในโลกความเป็นจริง

หากต้องการมองเห็นกฎหมายในโลกความเป็นจริง สามารถจะกระทำได้ในเบื้องต้นอย่างน้อย 3 แนวทาง ด้วยกัน

หนึ่ง การเคลื่อนย้ายจุดยืนของผู้มอง

โดยทั่วไปนักกฎหมายมักจะมองจากทบทวนคดี วรรณะ การให้เหตุผลในทางกฎหมาย อันเป็นมุมมองที่ถูกหล่อ หลอมจากระบบความรู้ การศึกษา วิชาชีพ แต่หากลองเปลี่ยนมุมมองด้วยการเคลื่อนไปยืนอยู่ในจุดที่แตกต่างไปจากเดิมก็ อาจทำให้เห็นภาพความเป็นจริงที่แตกต่างกันไปได้ ดังที่สุภาวิชต์ฝรั่งได้เปรียบเทียบว่า “Put yourself in someone else’s shoes”

โดยเฉพาะอย่างยิ่ง หากลองมองกฎหมายผ่านสายตาของคนกลุ่มต่างๆ ที่ไม่ใช่กลุ่มคนที่ถูกใช้เป็นมาตรฐานหลัก เช่น มองจากสายตาของบุคคลที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ จะพบว่าปัญหาสำคัญอันหนึ่งก็คือความไม่สามารถในการเข้าถึงภาษา ที่ใช้ในกระบวนการยุติธรรม จะสามารถหาลำดับที่มีความรู้ภาษาจะหรือมั่ง มั่ง หรืออื่นๆ ได้อย่างไร หรือจะมั่นใจได้อย่างไรว่า ลำดับคนนั้นมีความรู้ภาษาของตนจริง ในเมื่อไม่มีปริญญาแสดงความสามารถที่ชัดเจนเหมือนภาษาอังกฤษ

ไม่ใช่เพียงจากสายตาชาติพันธุ์เท่านั้น หากลองเคลื่อนขยับไปสู่มุมมองแบบอื่นๆ ไม่ว่าผู้หญิง คนพิการ คนจน คนหลากหลายทางเพศ ฯลฯ ก็ล้วนแต่จะพบกับความจริงที่ผันเปลี่ยนไป

สอง การมองความเปลี่ยนแปลงรายรอบ

กฎหมายเป็นผลมาจากเงื่อนไขทางสังคม เมื่อเกิดความเปลี่ยนแปลงขึ้นกับสังคมก็ย่อมมีผลกระทบต่อระบบ กฎหมายด้วยเช่นกัน เราต่างล้วนเข้าใจกันว่าไม่มีสังคมใดที่หยุดนิ่ง แต่ในโลกความเป็นจริง หลายครั้งหลายคราวที่ความ เปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นที่น้อยจนกระทั่งเราไม่ตระหนักรู้ถึงปรากฏการณ์ดังกล่าว จนกว่าจะกลายเป็นปัญหาสำคัญเข้ามา กระแทกกับโลกทัศน์แบบดั้งเดิมที่ครอบครองความคิดของเราอย่างยาวนาน

การเรียกร้องสิทธิของบุคคลเพศหลากหลายในมิติต่างๆ การเปลี่ยนแปลงสัดส่วนของประชากรไปสู่สังคมคนแก่ ครอบครัวมุสลิมเพียงอย่างเดียวที่เกิดขึ้นให้เห็นอย่างแพร่หลาย เทคโนโลยีข้อมูลข่าวสารที่เปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของผู้คน ตัวอย่าง เหล่านี้ล้วนเป็นส่วนหนึ่งของความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

สาม การพินิจผ่านแนวคิด/ทฤษฎี

แนวคิดหรือทฤษฎีเป็นเครื่องมือในการอธิบายปรากฏการณ์ต่างๆ การใช้แนวคิดแบบใดแบบหนึ่งก็จะทำให้ผู้ มองสามารถมองเห็นความเป็นจริงในด้านที่แตกต่างกันออกไป นับตั้งแต่ปลายศตวรรษที่ 20 มีการใช้แนวความคิดจำนวนมาก ในการทำความเข้าใจกับกฎหมาย ซึ่งปรากฏออกมาให้เห็นในกลุ่มแนวความคิดแบบที่เรียกว่า “กฎหมายและสหยา” (Law and ...)

นอกจากแนวคิดกลุ่มกฎหมายกับสังคม อันเป็นแนวความคิดซึ่งเป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวาง ก็ยังมีกลุ่มแนวคิด อื่นๆ อีกหลากหลายกลุ่ม เช่น กฎหมายกับเพศภาวะ (Law and Gender) กฎหมายกับวรรณกรรม (Law and Literature) กฎหมายกับเศรษฐศาสตร์ (Law and Economics) เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม การศึกษากฎหมายผ่านแนวคิดทฤษฎีจำนวนหนึ่ง แม้ไม่ได้ใช้ชื่อ “กฎหมายและสหાય” แต่ก็สามารถถูกจัดอยู่ในกลุ่มดังกล่าวนี้ได้เช่นกัน ไม่ว่าจะเป็นมานุษยวิทยากฎหมาย (Legal Anthropology) สังคมวิทยา กฎหมาย (Sociology of Law) การศึกษากฎหมายเชิงประวัติศาสตร์ การวิเคราะห์กฎหมายแบบหลังสมัยใหม่ (Postmodern Jurisprudence)

ความยุ่งยากในการพินิจผ่านทางแนวคิด/ทฤษฎีก็คือ สำหรับนักเรียนกฎหมายแล้วอาจไม่คุ้นเคยต่อ แนวความคิดซึ่งล้วนแล้วแต่มีความแตกต่างไปจากระบบความรู้ในทางนิติศาสตร์อย่างมาก แต่ก็นับเป็นเครื่องมือสำคัญ อย่างยิ่งในการบุกเบิกพรมแดนความรู้ใหม่ๆ ให้เกิดขึ้นได้อย่างสำคัญ

บทส่งท้าย

ทั้งหมดที่กล่าวมาไม่ได้หมายความว่าความจริงในกฎหมายปราศจากความสำคัญ ความจริงในกฎหมายมีความสำคัญอย่างไม่อาจปฏิเสธสำหรับนักเรียนกฎหมาย เพื่อเป็นบรรทัดฐานในการชี้วัดถึงความถูกต้อง/ผิดของปรากฏการณ์ทางสังคม แต่การลุ่มหลงอยู่ในโลกของกฎหมายเพียงด้านเดียวอาจต้องประสบกับความยุ่งยากเมื่อต้องเผชิญกับความเป็นจริงที่แตกต่างออกไปอย่างสำคัญ

การเข้าใจถึงกำเนิด พลวัต ความพลิกผันของกฎหมายในโลกความเป็นจริงจึงมีความสำคัญไม่น้อยไปกว่ากัน โดยเฉพาะสำหรับนักกฎหมายที่ปรารถนาจะมองเห็นความเป็นจริงของกฎหมายที่ดำรงอยู่อย่างรอบด้านและลุ่มลึกมากยิ่งขึ้น

สมชาย ปรีชาศิลปกุล
ประธานคณะกรรมการจัดงานประชุมฯ และ
ผู้บรรยายพิเศษเปิดการประชุม

การประชุมวิชาการสาขานิติศาสตร์ระดับชาติ ครั้งที่ 1

การประชุมวิชาการสาขานิติศาสตร์ระดับชาติ จัดขึ้นเพื่อนำเสนอผลงานวิจัย ถือเป็นภาคกิจอันสำคัญของสถาบันอุดมศึกษา เพื่อช่วยให้บุคลากรและนักวิจัยได้มีโอกาสเผยแพร่องค์ความรู้ที่ได้จากการดำเนินการวิจัยของตนเองเปิดโอกาสให้เกิดการเรียนรู้แลกเปลี่ยนประสบการณ์กับผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิจัย และนักวิชาการอื่นๆ รวมทั้งนักศึกษาและประชาชนทั่วไปที่สนใจ นอกจากนี้ยังนับเป็นโอกาสที่จะเผยแพร่ผลงานวิจัยให้แก่องค์กรต่างๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชนสามารถนำผลงานวิจัยไปประยุกต์ใช้ในองค์กรได้อย่างกว้างขวาง ซึ่งถือได้ว่าเป็นกลไกที่สนับสนุนให้มีการใช้องค์ความรู้ที่ได้จากงานวิจัยให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาสังคมและชุมชนต่อไป

ทั้งนี้ การจัดการประชุมวิชาการสาขานิติศาสตร์ระดับชาติ ของคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ให้อาจารย์ นักวิจัย นักศึกษาของคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และผู้ที่สนใจจากสถาบันอุดมศึกษาทั้งภาครัฐและเอกชน รวมทั้งหน่วยงานวิจัยต่างๆ ได้ร่วมนำเสนอผลงานวิจัยและเผยแพร่ความก้าวหน้าทางวิชาการ เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ อันจะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพผลงานวิจัยในระดับชาติของนักวิชาการนักวิจัย คณาจารย์ นิสิตนักศึกษาทั้งในประเทศและต่างประเทศ ในสาขากฎหมาย รวมถึงสร้างเครือข่ายทางวิชาการด้านกฎหมายให้เข้มแข็ง เพื่อที่จะนำองค์ความรู้ไปพัฒนาการเรียนการสอน การพัฒนาสังคม ชุมชนและประเทศต่อไป

คณะกรรมการจัดประชุมวิชาการสาขานิติศาสตร์ระดับชาติ

1. คณบดีคณะนิติศาสตร์	ที่ปรึกษา
2. หัวหน้าศูนย์บริการวิชาการทางกฎหมาย	ที่ปรึกษา
3. หัวหน้าศูนย์วิจัยและพัฒนากฎหมาย	ที่ปรึกษา
4. รศ.สมชาย ปรีชาศิลป์กุล	ประธานกรรมการ
5. ผศ.ดร.อุษณีย์ เอ็มศิรินันท์	รองประธานกรรมการ
6. อ.ดร.นัทธมน คงเจริญ	กรรมการ
7. ผศ.ดร.พรชัย วิสุทธีศักดิ์	กรรมการ
8. ผศ.ดร.อเล็กซานเดอร์ ซีอตอฟ	กรรมการ
9. อ.ดร.ดรุณี ไพศาลพาณิชย์กุล	กรรมการ
10. อ.ดร.ปิติเทพ อยู่ยี่นยง	กรรมการ
11. อ.ดร.พลอยแก้ว โปราณานนท์	กรรมการ
12. นางสาววราลักษณ์ นาคเสน	กรรมการและเลขานุการ
13. นายทินกฤต นุตวงษ์	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
14. นางสาวเปรมสิริ เจริญผล	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
15. นางสาวศิริภรณ์ นัทรรัตน์พงศ์	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

กองบรรณาธิการ

1. รศ.สมชาย ปรีชาศิลป์กุล	คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
2. รศ.ดร.ประภาส ปิ่นตบแต่ง	คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
3. ผศ.ดร.มณฑิชา ภัคดีคง	คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
4. อ.ดร.วัชรชัย จิระจินดากุล	คณะนิติศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
5. ผศ.ดร.อเล็กซานเดอร์ ซีอตอฟ	คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
6. ผศ.ดร.อุษณีย์ เอ็มศิรินันท์	คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
7. ผศ.ดร.พรชัย วิสุทธีศักดิ์	คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
8. อ.ดร.นัทธมน คงเจริญ	คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
9. อ.ดร.ดรุณี ไพศาลพาณิชย์กุล	คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
10. อ.ดร.ปิติเทพ อยู่ยี่นยง	คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
11. อ.ดร.พลอยแก้ว โปราณานนท์	คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

คณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ

1. คุณยี่งชีฟ อัจฉานนท์	โครงการอินเทอร์เน็ตเพื่อกฎหมายประชาชน (iLaw)
2. คุณสุมิตรชัย หัตถสาร	ศูนย์พิทักษ์และฟื้นฟูสิทธิชุมชนท้องถิ่น
3. คุณสุรชัย ตรงงาม	มูลนิธินิติธรรมสิ่งแวดล้อม
4. ผศ.ดร.พรชัย วิสุทธิศักดิ์	คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
5. ผศ.ดร.มณฑิชา ภักดิ์คง	คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
6. ผศ.ดร.รมเย็น โกไศยกานนท์	สำนักวิชานวัตกรรมสังคม มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง
7. รศ.ดร.ประภาส ปิ่นตบแต่ง	คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
8. รศ.สมชาย ปรีชาศิลป์กุล	คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
9. ศ.ดร.ธเนศวร์ เจริญเมือง	คณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
10. ศ.ดร.อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
11. อ.ดร.คณินิจ ชาวแสง	คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
12. อ.ดร.ฐาปนันท์ นิพิฏฐกุล	คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
13. อ.ดร.ณัฐกร วิทิตานนท์	สำนักวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง
14. อ.ดร.ตรุณี ไพศาลพาณิชย์กุล	คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
15. อ.ดร.นันทมน คงเจริญ	คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
16. อ.ดร.พลอยแก้ว โปราณานนท์	คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
17. อ.ดร.วัชรชัย จิรจินดากุล	คณะนิติศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

คณะอนุกรรมการดำเนินงาน

ฝ่ายดำเนินการ

1. ผศ.ดร.อุษณีย์ เอ็มศิรินันท์	ประธานอนุกรรมการ
2. นางสาวสุธีรา ช่อประดิษฐ์	อนุกรรมการ
3. นายโสภาค พิววงศ์	อนุกรรมการ
4. นางสาวภัทราภรณ์ ทอศิริชูชัย	อนุกรรมการ
5. นางสาววราลักษณ์ นาคเสน	อนุกรรมการและเลขานุการ
6. นางสาวศิริภรณ์ ฉัตรรัตนพงศ์	อนุกรรมการผู้ช่วยเลขานุการ

ฝ่ายเอกสารประกอบการประชุม

1. อ.ดร.พลอยแก้ว โปราณานนท์	ประธานอนุกรรมการ
2. ผศ.ดร.ทศพล ทรรศนกุลพันธ์	รองประธานกรรมการ
3. นางสาวมณีเนตร สอนทุ่ง	อนุกรรมการ
4. นายทินกฤต นุตวงษ์	อนุกรรมการและเลขานุการ
5. นายภควัต พรหมชาติ	อนุกรรมการผู้ช่วยเลขานุการ

ฝ่ายประชาสัมพันธ์และสารสนเทศ

1. ผศ.ดร.พรชัย วิสุทธิศักดิ์	ประธานอนุกรรมการ
2. อ.ดร.ปิติเทพ อยู่ยี่นียง	รองประธานกรรมการ
3. นายพงษ์พิพัฒน์ ชาวเขลาองค์	อนุกรรมการ
4. นางสาววราลักษณ์ นาคเสน	อนุกรรมการ
5. นางสาวเปรมสิริ เจริญผล	อนุกรรมการและเลขานุการ
6. นายภควัต พรหมชาติ	อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

ฝ่ายลงทะเบียน ต้อนรับและประเมินผล

1. อ.ดร.นัทธน คงเจริญ	ประธานอนุกรรมการ
2. อ.ดร.ดรุณี ไพศาลพาณิชย์กุล	รองประธานอนุกรรมการ
3. นางสาวเปรมสิริ เจริญผล	อนุกรรมการ
4. นางสาวสุธีรา ช่อประดิษฐ์	อนุกรรมการ
5. นางพรรณพิมล เทียบประทานพร อภิญาวัชรกุล	อนุกรรมการ
6. นางฐิติมา อัครจินดา	อนุกรรมการและเลขานุการ
7. นางสาวจารุณี สุวรรณรัตน์	อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

ฝ่ายการเงินและบัญชี

1. นายวิสูตร ลิวเกียรติ	ประธานอนุกรรมการ
2. นางอัมพวรรณ ปัญญารักษา	รองประธานอนุกรรมการ
3. นางศรัณย์ธร มีบุญ	อนุกรรมการ
4. นางสาวเบญจพร ไชยมงคล	อนุกรรมการ
5. นางสาวจุฬาลักษณ์ น้อยเงิน	อนุกรรมการและเลขานุการ

การประชุมวิชาการสาขานิติศาสตร์ระดับชาติ ครั้งที่ 1				
หัวข้อ “ระบบกฎหมายไทย : ปฏิรูป / เปลี่ยนผ่าน/ ปฏิสังขรณ์”				
วันที่ 8 มิถุนายน 2561 ณ โรงแรม แคนทารีฮิลล์ เชียงใหม่ จัดโดย คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่				
8:30 - 9:00	ลงทะเบียน			
9:00 - 9:15	การกล่าวต้อนรับและเปิดงานประชุม			
9:15 - 9:45	การบรรยายพิเศษ			
หัวข้อ	ความจริงในกฎหมาย กฎหมายในความจริง			
ผู้บรรยาย	สมชาย ปรีชาศิลปกุล			
9:45 - 10:00	พักเบรก			
10:00 - 12:00	การนำเสนอผลงานช่วงที่ 1			
Panel	A1	B1	C1	D1
หัวข้อ	เหลื่อมรัฐ พลัดแผ่นดิน	รัฐ วาทกรรม อำนาจ	สังคม 4.0 กฎเกณฑ์ 0.4	คนเปราะบางใน กระบวนการยุติธรรม เชิงเดี่ยว
12:00 - 13:00	รับประทานอาหารกลางวัน			
13:00 - 15:00	การนำเสนอผลงานช่วงที่ 2			
Panel	A2	B2	C2	D2
หัวข้อ	เธอเป็นชาย เขาเป็น หญิง : ความเป็นจริง และการสร้าง	ข้ามพรมแดน ข้ามอธิปไตย	พินิจสถาบันสถาปนา	กฎหมาย พลวัต และการขัดกัน
15:00 - 15:15	พักเบรก			
15:15 - 16:45	การนำเสนอผลงานช่วงที่ 3			
Panel	A3	B3	C3	D3
หัวข้อ	จากท้องถิ่นถึงหอคอย	พลวัตความยุติธรรม ทางสิ่งแวดล้อม	สื่อสมัยใหม่ ในโลกสมัยเก่า	เขตเศรษฐกิจพิเศษ เขตอำนาจพิเศษ
17:00-17:30	การบรรยายพิเศษ			
หัวข้อ	เสริมคมด้วยมุมมองทางมานุษยวิทยา			
ผู้บรรยาย	บุญเลิศ วิเศษปรีชา			
17:45 - 19:00	Welcome Diner by FNF มูลนิธิฟรีดริช เนามัน			

สารบัญ	หน้า
ปัญหาทางกฎหมายตามพระราชกำหนดการบริหารจัดการการทำงานของคนต่างด้าว พ.ศ. 2560 สว่าง กันศรีเวียง	1
บทบาทของรัฐไทยในการประกันสิทธิในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของผู้พลัดถิ่น กรณีศึกษา ผู้เสียหายเด็กในคดีอาญา พื้นที่พักพิงชั่วคราวบ้านแม่หละ จังหวัดตาก ปณิธาน พุ่มบ้านยาง	2-20
มองกฎหมายและนโยบายเกี่ยวกับป่าไม้ด้วยสายตาสังคมศาสตร์ เลาฟิ่ง บัณฑิตเทิดสกุล	21-35
การพัฒนากฎหมายเกี่ยวกับการสมรสและแนวโน้มการรับรองสิทธิในการสมรสระหว่างเพศเดียวกัน ในประเทศไทย สุภธิดา สุขใส	36-50
การหย่าภายใต้วาทกรรมครอบครัวในระบบกฎหมายไทย : กรณีศึกษาคำพิพากษา ธนัชฐา มุ่งดี	51-63
ความเปลี่ยนแปลงในชนบทไทย: การจัดการความขัดแย้ง บงกช ดารารัตน์	64-81
การประกอบสร้างหลักนิติธรรม ภายใต้รัฐธรรมนูญ 2550 : ข้อถกเถียงของคณะกรรมการการร่าง รัฐธรรมนูญและสภาร่างรัฐธรรมนูญพุทธศักราช 2550 เปรมสิริ เจริญผล	82-95
กระแสความคิดสิทธิชุมชน ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2530 ถึงปัจจุบัน และปัญหาที่ต้องตอบในอนาคต บุญชู ณ ป้อมเพ็ชร	96
พหุลักษณะของความยุติธรรมทางสิ่งแวดล้อม: ภาพสะท้อนจากคดีสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวกับคนชายขอบ ศุทธิณี ใจคำ	97-117
พลังงานชีวมวลในประเทศไทย นโยบาย กฎหมาย และการเปลี่ยนผ่าน อริศรา เหล็กคำ	118-134
ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายตามพระราชบัญญัติธุรกิจรักษาความปลอดภัย พ.ศ.2558 ปานจินต์ สุทธิกิจวี	135-150
ข้อจำกัดทางกฎหมายและทางเลือกของผู้ใช้บริการรถโดยสารสาธารณะ : กรณีอุเบอร์และแกร็บคาร์ ตะวัน ต้นชาติ	151-166
ปัญหาการบังคับใช้พระราชบัญญัติหอพัก พ.ศ.2558 กรณีอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการส่งเสริม กิจการหอพัก ทศพร มุรัตน์	167-177
ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับสิ่งกีดขวางและอุปสรรคบนทางเดินเท้า : กรณีศึกษาป้ายไฟโฆษณาบน ถนนนิมมานเหมินท์ แพรววิทย์ สมุทรประดิษฐ์	178-195

สารบัญ	หน้า
การลงทัณฑ์ของ “เทพเจ้าแห่งความยุติธรรม” วรรณภา แต้มทอง	196-216
การเปลี่ยนแปลงสถานะของศาสนาพุทธในประเทศไทย ภายหลังจากเปลี่ยนผ่านอำนาจทางการเมือง ชัชวรินทร์ วรปัญญาภา	217-234
พ.ร.บ. คอมฯ : กฎหมายคอมฯ หรือ กฎหมายคุ้มครองความมั่นคง วิษญาดา อามันกิจวิวัฒน์	235-253
กระบวนการยุติธรรมทางอาญาสำหรับผู้สูงอายุ พิทักษ์ ศศิสุวรรณ	254-269
ข้อพิจารณาบางประการต่อหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งการแสดงความเจตนาในกฎหมายขัดกันของไทย อานนท์ ศรีบุญโรจน์	270-286
สามเรื่องว่าด้วยการขัดกันแห่งกฎหมายของไทย: สัญญาอิเล็กทรอนิกส์ ความรับผิดชอบเพื่อละเมิดจากความเสียหายต่อสิ่งแวดล้อมข้ามพรมแดน และการสมรสของบุคคลที่มีเพศเดียวกัน นิติ จันจิระสกุล	287-311
ทฤษฎีในมุมมองซีวิลลอว์ : แนวทางการพัฒนากฎหมายทฤษฎีในประเทศไทย จิรนนท์ ไชยบุปผา	312-329
การใกล้เคียงข้อพิพาทในคดีแพ่งของศาลยุติธรรม: ศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายไทยและสิงคโปร์ ประภาพรรัตน์ สุขดิษฐ์	330-343
เขตเศรษฐกิจพิเศษว่าด้วยนิติสำนักในการใช้มาตรา 44 แห่งรัฐธรรมนูญ (ฉบับชั่วคราว) พ.ศ. 2557 นิศากร โสสิงห์	344-360
มาตรการทางกฎหมายในการพัฒนาการค้าชายแดนภายใต้นโยบายไทยแลนด์ 4.0 พิมพ์กร แสงฟู	361-381
มาตรการทางกฎหมายการควบคุมการนำเข้าสินค้าเขตเศรษฐกิจพิเศษ อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย : ศึกษากรณีเฉพาะผลไม้ฤดูหนาว ประกายเพชร อีระพัฒน์สกุล	382-383
ความเสมอภาคในการสมรสของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศในประเทศไทย ริญญาภัทร์ ณ สงขลา	384-405